

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған «Сейфуллин оқулары – 17: «Қазіргі аграрлық ғылым: цифрлық трансформация» атты халықаралық ғылыми – тәжірибелік конференцияға материалдар = Материалы международной научно – теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 17: «Современная аграрная наука: цифровая трансформация», посвященной 30 – летию Независимости Республики Казахстан.- 2021.- Т.1, Ч.3 - С. 339 - 340

ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙДА ЖЕР РЕСУРСТАРЫН БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІН НОРМАТИВТІК ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ ЖАЙ-КҮЙІ МЕН ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Нығмет А.

Бүгінгі таңда жер ресурстарын реттеу және басқару әртүрлі заңды күштердің көптеген нормативтік актілерімен жүзеге асырылады: заңдар, Президент жарлықтары, Үкімет қаулылары, сондай-ақ жергілікті атқарушы органдардың нормативтік құжаттары. Жер ресурстарын ұтымды пайдалану және қорғау экономикалық және шаруашылық іс-шараларды ұйымдастыру, жүзеге асыру және жүргізу деп түсініледі. Өз кезегінде, жер ресурстарын ұтымды пайдалану жер ресурстарын реттеудің тиісті мемлекеттік басқару жүйесін талап етеді.

Қазақстан Республикасының жер қорының үлесі 272,5 млн. га құрайды, оның ішінде ауыл шаруашылығы алқаптарының ауданы 222,5 млн. га құрайды, оның ішінде 21,8 - егістік.[1] Республикада 1990 жылдан бастап қазіргі уақытқа дейін Жер ресурстарын басқаруды жетілдіру жалғасуда, оның басты тетіктерінің бірі жер қатынастарын реттеудің және жер ресурстарын ұтымды пайдалануды басқарудың құқықтық және экономикалық тетігін құру болып табылады. Жер ресурстарын басқару мәселелерін негізді шешу үшін жердің саны, жай-күйі мен сапасы, оларды пайдалану мен қорғау, нормативтік және нарықтық құны, орналасқан жері, жер учаскелері және т. б. туралы мәліметтер болуы қажет. Сонымен қатар, Қазақстанда Жер ресурстарын басқару жүйесін қалыптастырудың теориялық және әдіснамалық негіздері және жұмыс істеуінің экономикалық тетігі нарықтық қатынастар жағдайында әлі де дамымаған. [2]

Тәуелсіздік алғанға дейін де 1990 жылы Қазақ КСР-інің Жер кодексі қабылданды, соның арқасында шаруа қожалығын, жеке қосалқы шаруашылықты ұйымдастыру, тұрғын үй салу және оған қызмет көрсету, саяжай құрылысы үшін берілген жер учаскелеріне иелік етуді ұйымдастыру үшін жер учаскелеріне өмір бойы мұралық иелік ету құқығы енгізілді. Жер пайдаланушылар мен жер иеленушілердің құқықтары реттелді және шаруашылық жүргізу бостандығы, жерді жалға беру заңдастырылды. [3]

1990 жылғы Қазақ КСР Жер кодексімен қатар «Меншік туралы», «Шаруа қожалығы туралы» және басқа да заңдармен қатар республикада жер реформасын бастау үшін 1991 жылғы 21 тамыздағы «Қазақ КСР-індегі Жер реформасы туралы» заң айқындаушы болды. Оның негізгі мақсаттары жерді тиімді басқару, жерді ұтымды пайдалану мен қорғауды қамтамасыз ету үшін құқықтық, экономикалық және әлеуметтік жағдайлар жасау болды. Қазақстан Республикасының тәуелсіздігі жарияланғаннан кейін жер реформасы жаңа қарқын алды.

1994 жылы Президенттің «Жер қатынастарын реттеудің кейбір мәселелері туралы», «Жер қатынастарын одан әрі жетілдіру туралы» Жарлықтары шығарылды, олар жер қатынастарын одан әрі дамыту, бұрын қабылданған заңдардың ережелерін түзету мақсаттарын көздеді. Бұдан басқа, 1995 жылы Жер-құқықтық нормаларды реттейтін, жер учаскелерінің меншік иелері мен жер пайдаланушылардың қатынастарын реттейтін «Жер туралы» Заң Президент күші бар Жарлығы шығарылды. Ең басты оқиға жерге жеке меншік институтын енгізу болды. 2003 жылғы 20 маусымда Жер кодексі қабылданды, ол Қазақстан Республикасындағы негізгі Жер заңнамалық актісіне айналды. [4]

«Азаматтарға арналған үкімет мемлекеттік корпорациясы» коммерциялық емес акционерлік қоғамын құру туралы" Үкіметтің 2016 жылғы 29 қаңтардағы №39 қаулысымен «Жер кадастрының ғылыми-өндірістік орталығы» РМК-ны («ЖерҒӨО» РМК), «Жылжымайтын мүлік орталығы» РМК-ны қайта ұйымдастыру туралы шешім қабылданды.[5] Жер заңнамасын жетілдіру жерге меншік құқықтарын бекітіп беруге және қорғауға, жер нарығын одан әрі дамытуды ынталандыруға, жер мен жер пайдалану құқығын кепілге салып ипотекалық кредиттеуге, осындай операцияларды жүргізу үшін кепілдіктер жүйесін қалыптастыруға, жерге құқықтарды және олармен жасалатын мәмілелерді мемлекеттік тіркеуді қамтамасыз етуге, жалға берілетін жер қатынастарын нығайтуға және дамытуға, ауыл шаруашылығы мақсатындағы жеке меншікті жердің нарықтық айналымына енгізуге және жер нарығының өзін және оның инфрақұрылымын дамытуға бағытталуға іс-қимылдардың тиімділігін қамтамасыз ету үшін жер ресурстарын басқару мәселелерін ҚР Ұлттық саясатына енгізу қажеттілігі танылды. [6]

Әдебиеттер тізімі

1. Жер ресурстарын басқару комитетінің жиынтық-талдамалы есебі (2020 жыл 1 қараша), Нұр-Сұлтан қаласы
2. Қазақстан Республикасының Жер кодексі, 2003 жыл 20 маусым (өзгертулер мен толықтырулар енгізілген)
3. Agricultural land management in the system of sustainable rural development in the Republic of Kazakhstan. Ozeranskaya, N., Abeldina, R.

Kurmanova, G., Moldumarova, Z., Smunyova, L.// International Journal of Civil Engineering and Technology, 2018, 9(13), p. 1500–1513

4. Абельдина Р.К., Курманова Г.К., Молдумарова Ж.К., Смунёва Л.В., Молдумарова Ж.Е. Правовые и экономические аспекты использования земель в Республике Казахстан // Вестник ЕНУ им. Л.Н. Гумилева. – 2015.- №4. – С. 442-445

5. Молдумарова Ж.Е. Правовые аспекты использования земель в Республике Казахстан // Матер. 1-й междунар. науч.-практ. конф. «Социально-экономические исследования, гуманитарные науки и юриспруденция: теория и практика». - Новосибирск, 2015. - С. 33-38.

6. Абельдина Р.К. Современные тенденции рационального использования земель сельскохозяйственного назначения в Казахстане // Проблемы агрорынка.– Алматы, 2017. - №4

Ғылыми жетекші: э.ғ.к., доцент Абельдина Р.К